

інтереси людей, які створили такі цінності і прагнули втілити їх у життя, як вони ставились до світу і як діяли в конкретному часі та просторі).

Щодо технологій навчання, то для розв'язання цих завдань вони мають бути такими, щоб забезпечити когнітивну активність дітей (учень сам конструює знання, уміння та смисли), чітку і ясну процесуальність організації навчання (учень застосовує навчально-дослідницькі методи відповідно до історичного пізнання) та результативність (результат навчальної діяльності учня має бути значущим для нього і для життя).

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДРУЧНИКА З ІСТОРІЇ

Н. М. Гупан, докт. пед. наук

Проведений аналіз значної кількості шкільних підручників з історії останніх років засвідчує, що сьогодні актуальним є формулювання чіткого переліку вимог до підручника у контексті компетентнісного підходу. На нашу думку, підручник, спрямований на формування компетентності учнів має забезпечувати насамперед: 1) можливість залучення учня в активну пізнавальну діяльність на уроці і поза ним у відповідності до завдань розвитку визначених Стандартом освіти й навчальною програмою знань, умінь, навичок і ставлень; 2) можливість учителя будувати процес навчання як самостійну діяльність кожного учня й учениці з опанування навчального змісту в процесі дослідження й пошуку. Розв'язання цих завдань має забезпечуватись через всю систему компонентів, з яких складається сучасний підручник: всі види текстів та поза текстові компоненти навчальної книги. Тому й вимоги до компетентнісно орієнтованого підручника мають стосуватись окремих елементів підручника як системи.

Серед вимог до тексту підручника – його чітке структурування на розділи, глави, теми (параграфи) й пункти, логічний і короткий виклад авторського тексту з мінімальним, але достатнім для розуміння суті, кількістю фактів, конкретних прикладів. Кількість тексту в кожному з 3–5-ти пунктів теми або пункту має визначатись віком учнів, їх умінням читати і не повинна складати більше, ніж 50-60% «простору» параграфа, адже він, по-перше, є лише відображенням думок і позицій авторів підручника, які не є єдино правильними, по-друге, його засвоєння у вигляді готових думок суперечить компетентнісно орієнтованому навчанню. Замість інформаційного тексту в підручнику мають бути присутніми інші компоненти, що дозволяють побудувати урок як активну діяльність учнів.

Обов'язковим компонентом має бути додатковий текст насамперед аутентичні історичні документи та інші джерела, за допомогою яких автори мають забезпечити альтернативність та багатоаспектність підходів до історичних фактів і явищ. Цільове використання цих елементів тексту дозволяє

вчителю формувати в учнів найважливіше уміння – аналізувати інтерпретації історичної дійсності, критично читати джерело, відрізнити достовірну інформацію та інформаційні маніпуляції. У залежності від вікових пізнавальних можливостей своїх читачів автори підручників мають відвести значне місце ілюстративним матеріалам, як образотворчим, так і умовно-графічним.

Нарешті надзвичайно важливою є роль пізнавальних завдань, за допомогою яких інформація, що міститься у текстах чи ілюстраціях, перетворюється в суб'єктивні знання, уміння й ставлення учнів. Від пізнавальних завдань залежить якість навчальних результатів, їх рівень, характер і т.п. Завдяки багатофункціональності, навчально-пізнавальні завдання об'єднують різні складові педагогічної технології: цілі й конкретні умови із способами і засобами досягнення мети, діагностикою результатів.

ПРИЙОМИ ОПРАЦЮВАННЯ ДИСКУСІЙНИХ І ВРАЗЛИВИХ ПИТАНЬ В НАВЧАННІ ІСТОРІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ АКСІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

В. С. Власов, канд. пед. наук

Терміни *дискусійні, суперечливі, контрверсійні, вразливі питання* часто вживаються в тому самому значенні. Оскільки в історичному пізнанні переплітаються інтереси різних народів і різних ідеологій, протилежність оцінок – звичайна річ у наукових колах. Ретельно дотримуючись усіх правил емпіричного історичного дослідження, науковці закономірно доходять висновків, які часто не є однозначними й незаперечними серед фахівців. Такі висновки та оцінки називають *дискусійними, суперечливими, контрверсійними*.

Що ж до терміна *вразливі (чутливі, дразливі, болісні) питання*, то слід пам'ятати, що так називають факти та їх інтерпретації, які спричиняють істотні розбіжності або навіть розкол, протистояння в суспільстві. Вони розпалюють та ятрять почуття й дратують людей, вони заторкують їхні особисті вподобання, породжують чи підживлюють упередження та забобони.

Не всі вразливі питання є однаково суперечливими, так само, як і дискусійні питання не всі є вразливими.

Складні, суперечливі питання зі шкільних історичних курсів треба опрацьовувати використовуючи *рольові ретроспективні (реконструктивні) ігри*, що моделюють ситуацію, у якій учень стає очевидцем або учасником минулих подій. Ідеться про прийоми «занурення в історичну епоху»: *драматизацію, персоніфікацію, стилізацію, уявне інтерв'ю з використанням алгоритмів інтерактивних вправ*.

Драматизація – прийом образного або сюжетного опису у формі діалогу двох і більше осіб, які представляють різні соціальні групи, рухи, організації, відображаючи різні погляди та виражаючи протилежні інтереси. Конфліктна ситуація, що виникає в уявній суперечці або бесіді цих людей, є стрижнем і